ΜΟΥΣΙΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

ALFRED CORTOT

ΥΠΟ ΤΟΥ κ. ALEX THURNEYSSEN

Κάθε νέα συνάντησις μαζί του -ὁ ἀπιχυρώνει πάλι:

Παρομοίως ὁ μεγάλος μουσικὸς ποιητὴς τοῦ πιάνου καὶ σφραγὶς ἕνας ἀπὸ τοὺς δυνατώτερους ἀναζωπυρωτὰς τῆς Μουσικῆς γενικὰ τῆς ἐποχῆς μας.

Ἐξακολουθεῖ μιὰ παράξενη γοητεία. Τὴν αἰσθανόμαστε μόλις μπῆ στὴν αἴθουσα ὁ κομψὸς αὐτὸς κύριος μὲ τὴ φυσιογνωμία τοῦ Γάλλου Ἀββᾶ. Ἡ στάσις του, ὁ τρόπος ποὺ πλησιάζει τὴ θέσι του μπρὸς στὸ πιάνο, ἡ ἔκφρασις τοῦ σοβαροῦ, πνευματικοῦ προσώπου του, οἱ μισοκλεισμένες κινήσεις του προδίδουν μιὰ φυσικὴ συγκέντρωσι, τῆς ὁποίας ἡ πρωτοφανὴς ἔντασις μᾶς ὑποτάσσει ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ χωρὶς ν' ἀντιταξθοῦμε ἄμυνα καὶ μᾶς κρατεῖ δεσμώτες.

Δὲν ξέρω ἂν συμβαίνῃ αὐτὸ μονάχα σὲ μένα: "Ὅταν ὁ φωτεινὸς αὐτὸς Ἀπόστολος τῆς Τέχνης τὸν ἤγγιζε μὲ τὰ νευρικὰ ἐκφραστικὰ χέρια του καὶ ἔβγαζε ἀπὸ τὸ πιὸ ἀχάριστο αὐτὸ ὄργανο ἀληθινὰ θαύματα ὁμοφωνίας ἤχου, λιγμοὺς ὅλο τὸ περιβάλλον μου καὶ νομίζω πὼς βρίσκομαι σὲ κάποιον ἱερὸ ναὸ καὶ ἔχω ἐμπρός μου ἕνα σεβαστὸν ἐμπνευσμένον ἱερέα, ποὺ σκύβει μὲ εὐλάβεια ἀπὸ βωμὸ του καὶ ἀφωσιωμένος στὴν θρησκεία του ψάχνει καὶ ἀλαφιάζει προσεύχεται στὸ Θεό του.

Γιὰ τὸν ρομαντικὸν αὐτὸν ὀνειροπόλον, αἱ ἐκτελέσεις στὸ πιάνο εἶναι ἕνα εἶδος θείας λατρείας, μία ἱεροτελεστία, μία κατάστασις τῆς ψυχῆς ἐντατικῆς δημιουργικῆς συμπυκνώσεως. Ἡ ἀπόδοσις μιᾶς μουσικῆς ποιήσεως σ' αὐτὸν γίνεται σὲ καταστάσεις μεταρσιώσεως κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐντατικὸς διαίσθησις καὶ ἡ ἁπλότητα πνευματικὴ διαύγεια δὲν μόνον δὲν στέκουν ἀντιμέτωπες καὶ ἐχθρὲς ἡ μιὰ πρὸς τὴν ἄλλην ἀλλὰ συνενώνονται σ' ἕνα καλλιτεχνικὸ δημιουργικὸ παράγωγον ἀνώτερο σ' ὅλη του τὴ γραμμή.

Αὐτὸ δίνει στὸ παίξιμό του τὸν ἀμίμητον ἐκεῖνον χαρακτῆρα τοῦ αὐτοσχεδιασμοῦ καὶ γεννᾷ στὸν ἀκροατὴ τὴν ἐντύπωσι ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀκόμα λαβαίνει μέρος ἅμεσο στὴν δημιουργία ποὺ τὴ στιγμὴ ἐκείνη συντελεῖται.

Γιατί, ὅπως εἴπαμε, αἱ ἐκτελέσεις του δὲν εἶναι ἁπλῆς ἕνα ὅραιο παιγνίδι ὀργανο ἢ μιὰ τελεία ἀπόδοσι αὐτῆς ἢ ἐκείνης τῆς μουσικῆς ποιήσεως παρὰ «παίζω πιάνο» γι' αὐτὸν σημαίνει ἁπλούστατα «δημιουργῶ».

Γι' αὐτὸν τὰ πλήκτρα τοῦ πιάνου εἶναι ἢ τι γιὰ τὸν ζωγράφο τὸ τελάρο του καὶ ἡ παλέττα, ἢ τι γιὰ τὸν γλύπτη ἡ πηλός, ἢ τι γιὰ τὸν ποιητὴν ἡ γλῶσσα.

Εἶναι τὸ μέσον, ἡ πρώτη ὕλη μὲ τὴν ὁποίαν ἡ δημιουργικὴ του θέλησις ἀνάβει καὶ ἐνθουσιάζεται.

Καὶ ὅπως ὁ γλύπτης πλάθει καὶ ξαναπλάθει τὸν πηλό του, βίνοντάς του πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κατινοήτους φόρμες, ἕως ὅτου ἐπὶ τέλους ἐπιτύχῃ τὴ μορφή, ποὺ ἔχει σχηματισθῆνη μέσα του, ἔτσι, μὲ τὴν ἴδια ἐπιμονή, μὲ τὴν ἴδια φανατισμὸ καὶ αὐτὸς ὁ ποιητὴς τοῦ πιάνου βοκιμάζει καὶ βρίσκει πάντα στὸ ὄργανό του νέες ἠχητικὲς δυνατότητες.

Πραγματικὸς ἐδάσκαλ κι' αὐτὰ τὰ πιὸ ἀπόκρυφα μυστικὰ τοῦ ἤχου. Ἀπομυρώσεις καὶ διάμεσα ἀκόμη ἀποχρώσεων ἔχουν ἐκλεπτυνθῆ σὲ σημεῖα, ποὺ ἐγγίζει τὸ ἀπίστευτο. Τὰ πιανίσσιμί του, λεπτὰ ὡν ἀλαφρὰ πνοή, εἶναι ἠχητικὲς μορφές, ποὺ θέλαγες, γεννηθῆκαν ἀπὸ ἀφρὸ καὶ οἱ ἀέριες δονήσεις τους φθάνουν στὰ ὅρια ἑνὸς κόσμου ὀχρὸν ἀσθένειας μεταχυσικοῦ. Ὅταν τὸν ἄκουμε μόνον καταλαβαίνομε τί μπορεῖ νὰ κατορθώσῃ ἡ ζωηρὴ φαντασία γιὰ τὸν ἤχο ἐνωμένη μ' ἕνα ὑπέρλεπτο αἰσθῆμα ἀγάπης γιὰ τὸ ἄγγιγμα τῶν πλήκτρων ἀπὸ τὰ ὁποῖα κάθ' ἕνα ἀπὸ ἄγρυπνο τόνον αὐτοῦ τοῦ ὀργάνου.

Καὶ εἶναι ἕνα πλαστικὸ παράδειγμα ἀπολύτου κυριαρχίας τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης ἡ ἀποκάλυψίς αὐτή.

Ἀλλὰ τὸ περισσότερο δικό του καὶ τὸ πιὸ δυνατὸ χαρακτηριστικὸ του εἶναι ἡ κανταλένα του ποὺ θὰ μένῃ πάντα γιὰ κάθε μουσικὸ ἡ λυδία λίθος τῆς προσωπικότητός του καὶ τῆς ἀξίας του. Γιατί σ' αὐτὴν καὶ μόνο σ' αὐτὴν μιλεῖ ἀπ' εὐθείας ἡ ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνου καὶ μπορεῖ νὰ μετρηθῇ ἀσφαλέστερα σ' ὅλες τὶς διεκτάσεις της ἡ δύναμις καὶ ἡ βαθμὸς τῆς αἰσθηματικῆς του ἐκτάσεως.

Αἴ, λοιπόν, δὲν γνωρίζω κανένα ἄλλον ποὺ ξέρει νὰ τραγουδῇ στὸ πιάνο μὲ τόσην ἐξαισιότητα καὶ τόση συγκινητικά, ὅπως ὁ θεῖος αὐτὸς Ραψῳδὸς τῆς Ρομαντικῆς μουσικῆς. Ὁ σκληρὸς, ὁ ψυχρὸς τόνος τοῦ πιάνου κάτω ἀπὸ τὰ μαγικὰ του χέρια γίνεται ἀνθρώπινη φωνή, ποὺ μιλεῖ καὶ τραγουδεῖ, φωνή, ποὺ κατατρέπεται μέχρις ἐξαντλήσεως μὲ τὸν φυσικὸ κόλλο μιᾶς μουσικῆς φράσεως ὡς τὰ πιὸ ἄφατα βάθη της καὶ ξέρει ν' ἀντεύρῃ στὶς πιὸ ἀνεπαίσθητες παλμικὲς της δονήσεις.

Μὲ τὸν θερμὸ, τὸν γλυκερὸ αὐτὸν τόνο τοῦ πιάνου μιλεῖ ἕνας ἄνθρωπος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀποκαλύπτεται μὲ μεγάλη γλυκοσύνην μεμολυσμένη καλλιτεχνικὴ ζωγή, ποὺ τὰ θ' ὁράκι καὶ εὐγενικὰ της ἐξαίσιθη ἐπιδόκιμον δὲν ἠφηλάβερο καὶ καλλίτερο εἶναι δυνατὸν νὰ σκεφθῇ κανεὶ νὰ αἰσθανθῇ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια: Τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα!

Ἔτσι καταλαβαίνει κανεὶς γιατὶ αὐτὸς ὁ ἐξαιρετικὸς καλλιτέχνης βαίνει τόση προτίμησι στὴν μουσικὴ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος — τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἐβαολογικοῦ καὶ τῶν προγόνων του: Σοπέν, Σοῦμαν καὶ Λίστ. Βρίσκει τὸν ἑαυτό του καὶ αἰσθάνεται πραγματοποιούμενα τὰ ἰδεώδη του στὰ ἔργα τῶν μουσικῶν αὐτῶν τραγουδιστῶν τῆς ἀνθρωπότητος. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμεν ὅτι μόνον ὅπου ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀναπτυχθῇ καλλίτερα σημαίνει νὰ ἐκπληρωθῇ διὰ μέσου ἤχων συγγενῶν πρὸς τὴ βιοσυγκρασίαν του γεννιοῦνται τὰ πραγματικὰ μεγάλα καλλιτεχνικὰ κατορθώματα.

Ἕνα φεστιβὰλ Σοπέν, ἀπὸ τὸν Ἀλφρέντ Κορτὸ εἶναι κατάπιν τοῦτον ἕνας πραγματικὸς πανηγυρισμὸς τοῦ πνεύματος τοῦ μεγάλου ρομαντικοῦ!

Ἀκούσαμε καὶ ἄλλη φορὰ ἢ ἴσως καὶ πολλὲς ἄλλες φορὲς ἀπὸ τὸν ἴδιον τὰ κομμάτια, ποὺ μᾶς ἔπαιξε προχθές. Ἀλλὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ χορτάσῃ ν' ἀκούσῃ ἀπὸ τὸν μεγαλοφυᾶ ἀνεδημιουργὸν ἡ Σοπένειας φαντασίας τὰ πράγματα αὐτά;

Ἀνάμεσα σ' ὅλα τὰ θαυμάσια ποὺ μᾶς προσέφερε, ἤμεινεν πάλι στὴν ἀκμυνγή μας μὲ τὴν πιὸ δυνατὴ ἐντύπωσι τὰ εἰκοσιτέσσερα προλούδια, αἱ συγκινητικὲς αὐτὲς ἐξομολογήσεις τοῦ ἐρωτευμένου τῆς Μαγιόρκας.

Ἐξὸ ἡ ἀκρόασις ἔγινε πραγματικῶς μιὰ πραγματικὴ συμμετοχὴ σ' αὐτὲς τὶς μεγαλοφυεῖς ἐξτραταιρὲς ἀπαλοσύνες, τοῦ ἀρρώστου ἐκείνου, ποὺ κατέτρωγε ὁ πυρετὸς καὶ κρατοῦσε ὁπὸ τὸ ἄγρυπνο ἐλάμπι του ὁ θάνατος, τοῦ φλογεροῦ νέου, ποὺ ἀκούμασε δῶο κανένας ἄλλος τὴν διονυσιακὴν μέθην τῆς δημιουργικότητος καὶ ποὺ ἄφησε τὸν ἑαυτόν του νὰ νικᾷ, νὰ λυθῇ σ' αὐτήν.

Σημειώνω μόνον χρονογραφικῶς καὶ γιὰ τὴν ἁπλῆν ἀκρίβειαν, ὅτι τόση ὥρα ἡ συγκίνησις τοῦ ἀκροατηρίου κατὰ τὸν πανηγυρισμὸν αὐτὸν τῆς μουσικῆς τοῦ Σοπέν, ὥστε ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἁμαξιοῦ μὲ θορυβώδη θέλαν. Ὁ καλλιτέχνης ἐπαναγκλήθη νὰ ἐπίσῃ πολλὰ ἐκτὸς προγράμματος. Ἕως ὅτου, χαρούμενος προκειμένου, παρουσιάσθηκε κρατῶντας τὸ ρολόγι του ὁπὼ νὰ παρακαλέσῃ νὰ τὸν ἀφήσουν ἀπὶ τέλους ἠλεύθερον!

Alex Thurneyssen